

# ÁLLATOK VÉDELME.

## A KOLOZSVÁRI ÁLLAT-VÉDŐ-EGYESÜLET HAVI KÖZLÖNYE.

Az Állatvédő-Egyesület megbízásából szerkeszti:

**BÁNYAI ELEMÉR.**

Szerkesztőség:

*Belkirály-utca 43. szám.*

Előfizetések és pénzküldemények az egyesület pénztárosa Virányi István úr (Hosszú-u. 9. sz.) címére intézendők.

Tagoknak tagsági díj fejében jár.

*Előfizetési ár:*

Égész évre . . . . . 2 kor. — fill.  
Fél évre . . . . . 1 kor. — fill.  
Számonként . . . . . — kor. 20 fill.

**Hatodik évfolyam.**

**Kolozsvár, 1901. április 1.**

**7. szám.**

**TARTALOM** Az állatkinzás. — Az állatvédelem és az állatorvosok. — Őszinte szó (Egy állatvédő albumába.) *Szabolcska Mihály.* — Tanyaudvari állatok. *Tömörkény István.* — *Állatvédelem: Hasznos madarak védelme.* — El a szemellenzőkkel. *É. E.* — *Állatvilág: Az ember és a vadállat.* — A madarak veszettsége. — Különös szemű halak. — Medve-idyll. — Pusztuló állatok. — Legnagyobb hal. — Állat-statisztika. — 1901. évre tagsági díjait újabban befizették.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

## Az állatkinzás.

Miért van az, hogy nálunk a gyereknép oly kegyetlen dühvel pusztítja a virágot, miért van, hogy gyönyörűségét leli az állatkinzásban, apró szívébe mi módon törnek be a vad ösztönök? A tanítósaág most foglalkozik e kérdéssel, a melyet fölvetett, hogy választ kapjon reájuk.

Hogy paedagógiai szempontból milyen választ kap rá, nem tudjuk, de a kérdés megfejtésében aligha fog tévedni az a pályázó, a ki a gyermek kegyetlenkedésének eredendő okát a felnőttek kegyetlenségében keresi. A „Wie die Alten sungen . . .“ ismert theoriája a gyermek belső életének fejlődésében érvényesül; és pedig bizonyos, hogy az állattal való durva bánásmódot egy művelt országban sem találhatná el jobban, mint nálunk.

Ütni-verní az állatot, különösen azt az állatot, a mely a gazdájának kenyeret keres, itt szélteben-hosszában divat s hogy egész Európában csak itt divat, annál nagyobb szégyen. Nemrég az országgyűlésen a lótenyésztésről lévén

ERDELI

MUSEUM BOKLON

szó, Gromon honvédelmi államtitkár azt a kijelentést tette, hogy a nép nem tud eléggé bánni a lóval. Nagy fölzudulás támadt erre, pedig voltaképen az államtitkárnak igaza van, legföljebb nem magyarázta ki eléggé a gondolatait. Bizony lóval olyan durva módon sehol sem bánnak, mint nálunk. A kocsit, a mely elé sovány eleséggel tartott czingár lovak vannak fogva, a roskadásig megrakni teherrel, azután még felülni a tetejében s onnan vagdosni a lovakat, ez itt rendes fuvaros-foglalkozás, virtus, a mely a közönség és a rendőr szemeláttára megy végbe az utczákon.

Hogy a bérkocsis csizmaorral rugdossa hasba a lovait s „standon“, szintén a kellemes és gyakori utcai látványosságok közé tartozik. Nemkülönb, hogy a szekeres ostornyéllel veri a kenyérkereső ökre lábát. Ez még a szerényebb tempó, ez csak kedélyeskedés, az izgatottabb tárgyalás akkor következik, mikor az ostornyelet az ökor orrába dugja a szekeres ur s úgy kinozza, rontja, pusztítja a tulajdon vagyonát, oktalan és büntetésre méltó dühében.

Abban egészen igaza van Gromonnak, hogy a nyugati országokban az ilyesmit nem lehet látni. Ott tul sem terheli szekerét a fuvaros, de ha megterhelte, föl nem ülne reá a világért sem. Egyrészt mert tudja, hogy a megterhelt jószágnak elég a terhet vonni, ő maga el mehet mellette gyalog is, másrészt mert tudja, hogy saját fuvarostársai is megvetnék az állatkinzásért. Nem kell, hogy ezt lássuk, tovább menni, csak Ausztriáig. Ott az ostorral csak suhintanak, vagy pattogtatnak, de nem használják állatverő szer számnak. A ki úgy verné az állatot ott, mint a hogy nálunk úton-útfélén szokták, azt ott a helyszínén megbotozná a közönség, úgy okoskodván, hogy a ki az igába fogott állattal így bánik, kivetkőzött az emberi érzésekből s a botra érdemes.

Azonfelül ott áll örkdős gyanánt a policzia.

Nálunk minderről szó sincsen. A közönségben sincs meg az érzés, hogy ott a helyszínen felszólaljon a durva bánásmód ellen. Az állatkinzások olyan tömegét tapasztalja, hogy egy-egy aktus ellen föllépni nem tartja célravezetőnek. Amúgy pedig törvény és rendelet volna róla, de ki tartja be? Kevés a törvénytisztelő ember, asszony s láb-

száruknál fogva összefűzött s karonhordott piaczi szárnyástól kezdve az egész vonalon kinlódik az állat. Sehol annyi idő előtt rokkant lovat, — vulgó gebét nem lehet látni, mint a nagyobb magyar városokban, a melyek legtöbbje a kinzás folytán előállott túleröltetés következtében ment tönkre. S megy a kinzás tovább. Nem csak az idegen bámul és becsmérel meg érte bennünket, de még a környékbeli gazdálkodók is, mert az állattenyésztő előtt érthetetlen, hogy miként lehet valakinek a tulajdon vagyonát romlasztani és apasztani. S hogy miként lehet egy lóra annyi terhet rakni, a mely kettőnek is elég volna? Ezt a fiakerektől kezdve a vízfordó talyigásig senki sem kérdezi.

Az érdeemes tanitóságnak nem kell messzire mennie a feleletért, ha azt kérdezi, hogy a romlatlan gyermekszívbe miként plántálódik be az állatkinzás vad ösztöne.

A nyílt példák ott vannak előtte az utczákon.



## BCU Cluj / Central University Library Cluj Az állatvédelem és az állatorvosok.

Az országos állatvédő egyesület 1901. évi márczius hó 16-án 114. sz. a. a következő felterjesztést intézte Darányi Ignác m. kir. földmivelésügyi miniszter úrhoz:

114/1901.

Nagyméltóságu Minister Ur!

Az orsz. állatvédő egyesület elé kitéűzött czélók nagy része olyan természetű, hogy azok megegyeznek azokkal a feladatokkal, melyek a földmiv. ministerium keretében gondoztatnak.

Az állatvédő egyesület nevezetesen arra törekszik, hogy a hasznos házi állatok, kivált az igavonók, kellő kiméletben és helyes gondozásban részesüljenek. Ezáltal a nemzeti vagyon jelentékeny részét képező állatállomány javát mozdítja elő.

Az állatv. egy. a mező- és erdőgazdaságra nézve hasznos madarak védelmének előmozdítását különös gondozásban részesíti, s ezáltal a földmivelés érdekeinek tesz szolgálatot.

Az állatv. egy. azáltal, hogy az állatok iránt való szeretetet és kiméletet előmozdítja, ezen eszméket az iskolában és a felnőttek között sok ezernyi nyomtatványokkal és az állatvéde-

lem körül érdemeket szerzett egyének jutalmazásával és elismerésével kitünteti, szociális feladatot is teljesít, mert a tömegek közérületének szelidítésére hat.

Az állatv. egy. szerény anyagi viszonyai mellett kénytelen tevékenységének fősúlyát arra fektetni, hogy az állatvédelem eszméi minél szélesebb körökben terjedjenek és gyökeret verjenek.

Az állategészségügyi szolgálat államosítása következtében a földmiv. ministerium azon közegeinek száma, melyektől az állategészségügy keretébe illő állatvédelem előmozdítása remélhető, egy igen lényeges szaporodást nyert.

Az állatv. egy. az állatvédelemre nézve rendkívüli nyereségnek tekintené, ha az állatorvosok hatalmas tisztikarát céljainak előmozdítása érdekében igénybe vehetné és azért azzal a tiszteletteljes kérelemmel bátorkodik Nagyméltóságodhoz fordulni, méltóztassék az állami állatorvosokat arra felhívni, hogy:

a) az állatvédelem eszméinek terjesztésénél saját hatáskörükben a lehetőségig közreműködjenek;

b) hogy lehetőségig oda hassanak, hogy a törvényhatóságok, kivált pedig a nagyobb városok az állatvédelem érdekében szabályrendeleteket alkossanak;

c) hogy az egyesületnek hozzájuk intézendő megkereséseit lehetőségig figyelembe vegyék;

d) hogy időszaki jelentéseikben az állatvédelem tekintetében felmerült észleleteikről szintén jelentést tegyenek.

A legmélyebb tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy a mennyiben ez utóbbi kérésünket meghallgatni méltóztatik, az idevágó jelentések lényegesebb részét velünk is közölni kegyeskednék.

A legmélyebb tisztelettel maradunk

*Az Orsz. Állatvédő Egyesület.*

Erre a minister úr a következő rendeletet bocsátotta ki:

131/1901.

**Magy. kir. földmivelésügyi minister.**

Valamennyi m. kir. állatorvosnak.

2820/elb.  
III/1. szám

József Főherczeg úr Ő császári és királyi Fensége védnöksége alatt álló Országos Állatvédő egyesületnek az a célja, hogy a hasznos házi állatokkal, nevezetesen az igavonókkal való kiméletes bánásmódot lehetőleg előmozdítsa és terjeszsze s ezen humanus feladatainak a közönség minden rétegében minél kiterjedtebb megvalósulást és minél több hivat szerezzen.

A magy. kir. állatorvosok, kik hivatali állásuknál fogva a legközvetlenebb érintkezésben állanak az állattartó közönséggel,

első sorban vannak hivatva közreműködni az országos állatvédő egyesület ezen nemes céljainak megvalósítására, minélfogva s a nevezett egyesület kérelméhez képest a következőkre hívom fel az összes m. kir. állatorvosokat:

1. Ugy hivatalos működésük közben, mint azonkívül, valahányszor annak szükségét látják és arra alkalmuk van, igyekezzenek az állatvédelem eszméit terjeszteni, s az állatokkal való durva és kinzó bánásmódot jóakaratu figyelmeztetésekkel csökkenteni, vagy a hol már szabályrendeletek érvényben vannak, szükség esetén ennek alapján hatósági intézkedések igénybevételevel megakadályozni.

2. Ott, a hol ezt hivatali állásuk természete megengedi, s a hol annak indokolt szükségét látják, hozzák javaslatba a törvényhatóságoknak, különösen pedig a nagyobb városoknak az állatokkal való kíméletes bánásmódot védő szabályrendeletek alkotását.

Az Országos Állatvédő Egyesületnek az állatvédelem körében hozzájuk intézett megkereséseit lehetőleg vegyék figyelembe, az állatvédelem körében felmerült figyelemre méltóbb jelenségeket pedig alkalom adtán az Országos Állatvédő Egyesület (Budapest, VII., Nefelejts-uteza 14.) tudomására juttassák.

Kelt Budapesten, 1901. évi márczius hó 19-én.

BCU Cluj / Central University Library Cluj *Darányi*, s. k.

Nagy hálára kötelezte ezzel ő Nagyméltósága az egyesületet s nagy szolgálatot tett ezzel az állatvédelem ügyének, mert a szakemberek közreműködése külföldön mindenütt üdvösnek bizonyulván, kétségtelen, hogy nálunk is annak fog bizonyulni.



### Öszinte szó.

— Egy állatvédő albumába. —

Milyen jó a ti szívetek,  
Ti állatvédő emberek!  
Juhász, ha szamarát hajtja:  
Megesik a lelketek rajta.  
(T. i. nem a juhászon,  
A szegény gyalogos számaron.)  
S az eb, ha étlen-szomjan kóborog,  
Megráz ez valóban csuf dolog.

— Én mégis azt mondom tinéktek,  
 Vakon szülött e ti erénytek;  
 Mindaddig az, míg itten-ottan,  
 Lesz ember egy is elhagyottan,  
 Mindaddig az, míg léssen árva,  
 Kinek az ég, föld mostohája,  
 Ki úgy vesz el magános árván,  
 A szivtelenség szaharáján:  
 Vagy úgy nő fel bűnben, tudatlan,  
 Az állatoknál állatabban.  
 Mig lesz egy lélek is nyomorba,  
 Ki hasztalan vár szájalomra;  
 S bús szívek a kereszt jegye alatt:  
 Társtalanul bolyonganak.  
 Mig szerte úton, útfelen.  
 Azt látni szünes-szüntelen:  
 Hogy ott seb, s nincs ki könyörülne,  
 Hogy itt könny, s nincs ki letörülje!  
 Szóval: mig a világ akkép forog,  
 Hogy étlen-szomjan némcsak a kivert eb  
 De más is kőborog

*Szabolcska Mihály.*



## Tanyaudvari állatok \*)

Irta: *Tömörkény István.*

Várományos idő ez a mostani. Leginkább most van az ideje annak, a mikor nagy, komoly, öreg tyukok megkivánják az anyai gondokat.

A fajfentartás ösztöne igen csodálatosan nyilatkozik meg ennél az állatnál, a melyet általánosságban ostobának mondanak; pedig nem az. (Hogy egy-egy kis csírkéjét néha elhagyja, az igaz, de hiszen a legokosabbnak tartott elefánt is így járná, ha egyszerre huszonöt kis elefántja volna.) A tyuk, mikor anya akar lenni, ezt

\*) Ezt az érdekes és szép tárczát a *Lendl* Adolf ügyes szerkesztésében megjelenő „Természet“ czimű folyóirat egyik közelebbi számából vettük át. Tömörkény István pompás megfigyelő erővel írta le benne a háziállatok lélektani vonásait, azzal a meleg érzéssel, mely a művészirő jellemző tulajdonsága.

előbb gazdasszonyának tudtul kell adnia. Mert más a madár, a mely tojásait a saját fészkébe rakja. Az csak ráül és addig melegíti a párjával, míg ki nem kelnek, a tyuktojásokat azonban összeszedik s eladják, hát nincs mire ülnie.

Nagyon ritka eset, hogy valamely tyuk ravaszságból úgy el tudja dugni a tojásait, hogy nem találják rájuk, s egyszer eltűnik maga a tyuk is, mig nem idővel megjelenik egy tábor kis csirkével az udvarban. Ez nem is jól van így, mert a tyuk belesoványodik, miután a kakas sokkal nagyobb ur, semhogy segítene neki a költésben és szegény étel-ital nélkül kiulódik ott hosszú napokon át s apró jószágait is összetöri, esenevészre neveli. De sőt van, hogy belebolondul. A dolog ugyanis úgy áll, hogy a „minden napra egy tojást“-t akkor is behozza a tyuk, ha nincsen kakas az udvarban, de ilyen tojásból sohasem lesz csirke. Azonban a tyuk azt nem tudja, de azért őt ostobának nevezni nem lehet, mert hiszen rajta kívül még mások is vannak, a kik ezt nem tudják. A tyuk aztán ül az ilyen tojásokon. Rendszerint báromi hét az az idő, mely alatt teste melegevel a rántottának való tojásból előhoz egy eleven állatot, — azonban hogyan jöjjön elő az eleven állat abból a tojásból, a melyben nem is volt benne? A tyuk ilyenkor megbolondul s viselkedésén meglátszik, hogy nagy belső tépelődései vannak.

Ez sem nem hasznos, sem nem kellemes. Ezért az a tyuk, a mely a gazdasági költészettannel ismerős, nem esik hasonló eltévelygésekbe. Komoly, szép, nagy, nehéz és korosabb tyukok ezek, ellentétben azokkal a fiatalokkal, melyek beszállnak a szoba nyitott ablakán este s a vetett ágy párnáira csücsülnek, mi már sokszor adott okot kellemetlen helyzetekre. Érettebb tyuk ilyesmit nem tesz. Hivatását mint bármely más anya, komolyan veszi s ez okból, midőn anyagi gondokra szert akar tenni, ezt úgy adja tudtul, hogy ülni kezd. Keres valami szalmás sarkot, egy rossz szakajtót, vagy akármi ilyes dolgot s abban tőle telhető erélylyel ülni kezd. Ebben a foglalkozásban több napon át megmarad, alszik a szakajtón s ételre nem jön elő. Ez által tudatja, hogy anya akar lenni, hogy fuját szaporítani és nevelni akarja. Nagynéha, napos délelőttökön, a zugból előbotorkál s miután megfürdött a homokban, ismét visszamegy. Mikor azután nyilvánvaló példáját adja komoly szándékainak, tojásokat adnak alá s alanyi költészetre fogják egy rosta alatt, hogy művelje a csodát. Mert ez csodának nevezhető és bámulatot érdemel. Az is szép és megindító, hogy a kötőtűvékony gyümölesszár végén nem következik elő a nagy, duzzadt, gyönyörű baraczk: de ez a költés annál sokkalta csodálatosabb. Egy darab tyuktojásban ott vannak az érthetlenség csodái. El-üldheted Berlinbe, ha kedved tartja: Londonba s a londoni mistress, ha akarja megfőzi, megsüti, lisztbe gyurja, míg ha akarja, tyukot hoz hozzá, aláteszi és csirke lesz huszonnégy nap múlva a tojásból.

Ez oda tartozik a tavaszhoz s ez alapon éppen nem lehet mondani, hogy a legszebb hónapokban csendes volna a tanya.

Százfelül csipog a csirke s a méltóságos tyúk-mamák komoly hangon beszélnek nekik, összetartásra intvén az apróságot. Sétálni viszik a semjékre a kicsiket, továbbá a szőlőkben bogarakat keresgélnek nekik a hártványon. Előle minden állat eltakarodik, a kotlós neki megy a kutyának, macskának, tehénnek s mind megszalasztja. Hasonló lármával vannak a kis kacskák s zajuk a nyárelő teljes zajába kellemesen olvad bele. A madár is mint lármáz ilyentáiban. A rigó elmondja napjában vagy egyszer: hunczut a bíró s miután nagyon sok rigó van, a világ összes bíróságainak kijut a sértegetésből. A csiz is lármáz, a harkály öreg almafákon kopog, a kakuk ver, de anyyi esztendőt jósol, hogy nem érdemes olvasni, úgy sem élünk addig.

A fiatal akáczból egész napon át hallatszik: huhu, hubuhu, ott a bankamadár beszélget kora reggeltől késő estig. Néha hosszú, mély hang jön át a levegőn. Előbb olyan, mintha az ólból jönne, mert álmában csakugyan szokott néha így sobajtozni a könnyelmű ifjú sertés, a melynek még akkor is játékon jár az esze, mikor alszik, — azután pedig olyforma hang, mintha valabol messze géppel cséplnének. A cséplőgép dobja bődül ilyeneket, mikor a keresztet bekapja. De sem egyik, sem másik ez, hanem a messzi nádasból a vizibéka szól.

A semjéket nézve meg úgy látszik, mintha benne messze emberek dolgoznának. Emberek bőszerű fehéren, fekete mellényben, mit kereshetnek azok ott ebben az időben? Nem is emberek azok, hanem gólyák, a mik kelepelve röpülnek oda, de visszafelé már nem kelepelnek: viszi a gyikot, meg a békát.

Az idén nem panaszkodhatik a gólya valami nagy éhínségről, a sok eső sok békát termelt, valami tó van itt nem messze (ugy egy óra járás), abból esténként ideig küldik üdvözetüket. A zsbosfai iskola híres gólyapárja, a mely negyedéve a nagy szárazság alkalmával agyonverte a fiait, mert nem tudott nekik élelmet adni, most nem eshet ilyen bajba. De azért történt velük azóta is valami érdekes. Fán laknak ezek a zabosfai gólyák, egy olyan jó harmincz-harminczöt esztendősz fa derekában, a hol vastag ágai szétágazni kezdenek. Épp két kis apró fiókjuk volt, csak pár napja keltek ki a tojásból, mikor egyszer látja ám a tanító, hogy hurezolkodnak a gólyák. Előbb bevitték a két fiókat egy boglya tövébe, azután lehordták utánuk a fészket is.

Nagyon ritka esetnek mondják, hogy a gólya így a fészkeivel meginduljon s különösen ritka, hogy a földön keressen magának helyet. Hát csak nézték a házbeliek, hogy milyen munkában vannak a gólyák, de tettüket érteni senki sem tudta. Harmadnapra azután nagy égiháboru történt és beleesapott az istennyila a fába, lehasítván egy ágát a vastagok közül. Épp ott szakadt el az ág a fától, a hol a gólyák fészke feküdt a hurezolkodásuk előtt. A gólyák e szerint két nappal előre megéreztek a veszedelmet, a mit nyilvánvalóan tanuszt az, hogy a baj elmulta után ismét vissza-



hurczolkodtak a fára. Lakásuk most már kényelmesebb is, mint eddig, mert hogy egy faág elpusztult, könnyebb bejárásuk van a fészekhez. Csodálatos történet ez, a mit magam ugyan nem láttam, de az egész környék tisztelete közt megöregedett tanító szava teljes Hitelességü.

A galamb pedig bejár az ereszek alá. A galambnak igaza van. Ha tyúk, kácsa, kutya, macska, sündisző bebódoroghat, miért ne jöhetne be ő is. Hanem abban azután megint semmi igaza sincs a galambnak, hogy paprikafogyasztónak tolakszik elő. Úgy eszi a törött paprikát, mint a buzaszemet. Most is itt van az asztalon három: két pirosszemű fehér, meg egy szürke vadóc; körülállják a só-paprikatartót és eszik hol a sót, hol a paprikát. A pákosztos állatait még csak elkergetni sem lehet, mert a mellett, hogy ebben a nagy szelidségükben igen szépek, ha hessegetik őket: fölszállás-kor akkora szelet csapnak szárnyaikkal, hogy a tartóban úgysem marad sem só, sem paprika. Hát így inkább csak egyenek, míg bele nem unnak, de a falánkságot csak akkor unja meg a galamb, ha elpusztúl.

Szólópermetezés idején, mikor a kék gáliczot nagy hordóban olvasztják, erre a czéfira az udvaron, ha nem vigyáznak jól reá, az rendszerint galambhalállal jár. Ha hozzáférhet, nem nyugszik addig, míg bele nem kóstol. Valami új italnak nézi. Ott a friss víz mindig a vályúban nekik, de a kék folyadék fölkelte benne a kíváncsiságot s iszik belőle. Csak egy kortyot, de neki az is elég, hogy tőle beteg legyen.

Ilyenkor, mint a rossz gyermek, a ki sok éretlen szilvát evett, beteges megy a gazdája elé. Nem száll el, az udvarban marad s minden módot felhasznál arra, hogy baját észrevétesse. Mint mondani szokás: gubbaszt, a fejét forgatja és szárnycsattogások között vergődik a földön. Ilyenkor, ha látják, nincs lélek, a ki meg ne száná. Engedi, hogy megfogják. Csőrén meglátszik a betegség oka, mert kékszinű, a hogy bemártotta a folyadékba. Tejet szokás neki adni, hogy gyógyítsák s azért issza is. Természetesen nem az kellene a gyógyításhoz, hanem égetett magnézia, a mely valamennyire megsemmisitené a kékkő erejét, továbbá ki kellene mosni a gyomrát. Az utóbbi lehetetlen, magnéziát pedig nem szokás tartani a tanyán. A tej nem is használ, a galamb vergődik még egy darabig, kinosan legyint még egyszer a szárnyával s elköltözik az élők sorából.

A kis állat halála mély szomorúságot okoz s mindenki megilletődik rajta. Emberi érzéseink tarkasága folytán egyik fajta állat elpusztulását hidegen nézzük, elpusztításán magunk is igyekszünk a másik elmulása pedig szinte könnyekre fakaszt. Ez nem az a fájdalom, a mivel a vén kisasszony a fölfordult mopszliját siratja, hanem az valamely megilletődés Isten szép teremtményének elpusztulása fölött, daczára annak, hogy a galamb a gazdasági életben éppen nem az a fogalom, a mi például a versírásban. Nem jól fi-

zet, rossz anya, tojásait, gyakran már kiköltött fiókját is elhanyagolja, csapodár is, azonfelül ama példaképp emlegetett szelídsége szinte szemtelenségnek is nevezhető.

Mindenhova betolakodik, a hol valamiben túrkálhat. A macskától csak a húst és a tejet kell őrizni, míg a galambtól mindent. Ott van a konyhában, kamrában, ott az asztalodon; mikor eszel, ráhág a szalonnádra; kenyeredre, belelép a levesedbe. A macskára ha siccet kiáltasz, megugrik; ha végig ütsz rajta, néhány óráig jóba foglalva tartja magát, míg a galamb csak akkor röpül el, ha már a kezed oly közel van hozzá, hogy nyakon foghatnád. Akkor megrebber nagy, ijedt szárnyuhogással, hogy a másik perczen ismét más ételfélében okozzon rendetlenséget.

De a macskákkal ellenséges viszonyban vannak. Bár a macskák ilyenkor nem törődnek velük. Tavaszidőben rájuk jó világ jár. Nem kell a konyha körül settenkedni, hogy egy-egy darab csirkeezombot lophassanak. Csak szelíden a házak mögé osonnak a semjékre s ott mezei egérre lesnek. Érdekes kép, mikor a fűvel benőtt zöld tábla minden sarkában ott áll, mint figyelő őrszem egy-egy macska. A mezei egér szabadabb járású-kelesű, mint a házi: így a fogása is könnyebb. A mezei egerek kövérek. A macskák is kövérek.

Legszomorubb sorsa a kutyának van, mert azok lánczon vannak s így nem kóboroghatnak. Azaz hogy nem is „vannak“, hanem csak „van“. A hú, derék, öreg Móricz, a vén tanyaőrző lánczos eb, a ki a tolvaj ellen való tanyavédések emlékefűl sebeket viselt a testén s azért mégis mindig bátor és merész maradt; a ki oly okos volt és oly megbízható barát, hogy „a kinek“ merem tisztelni: már nincsen ott a kutyaólban. Helyét a fia foglalta el, egy mérges és mogorva állat; soha sem fog az anyja nyomdokába lépni. Az anyját is ő marta el. Örökké veszekedett vele s a hálátlán dög még egészen kölyökkorában rájött, hogy az anyja testén egy daganat van s ha azt harapja, az fáj neki legjobban. Ez sokáig így tartott, a daganat egyre nőtt, a szegény állat a hasa alatt utoljára már egy egész fiók ágyúcsövet hordott.

A doktor sógor, szabadságon itthon lévén, ajánlkozott, hogy megoperálja Móriczot, csak legyen, a ki lefogja. De erre a tanyában senki sem vállalkozott. Hát nincs más mód, agyon kell lőni a kiszolgált, vén ebet. A vén kapás hivatala ez, ő a kutya funerátor. Az ősz ember fülhivatott rá, hogy valamely alkalmas perczen, mikor Móricz alszik, lőnné fültön úgy, hogy föl sem ébredjen. Ez szép halál volna neki nagyon. De a kapás, az öreg és hú munkatárs, a ki harmincz éve van már egy helyben ebben a hivatalában, tisztelettel utasította vissza a parancsot, mondván, hogy annyira szereti ezt az elaggott, vén házörző ebet, mikép rálőni egyáltalán nem bír. Surbankó legény akadt volna, a ki megteszi, de erre még nem lehet rábízni ezt a hivatalt, mert nem ért hozzá s hátha megkivozná a szegény állatot. . . Szerencsére közben jött egy ember, a ki Móriczot elkérte anyaállatnak és szóra ígérte, hogy rendes

gondját fogja viselni. A vén eb így elment s úgy lehet, soha többet nem látjuk.

Ki tudná megmondani, hogy az átöröklés tanából mennyi igaz s mennyi a csak vélelem? De ha igaz az emberre, igaz az állatra is. Ez a mostani kutya, a Czitrom, mogorva, haragos, alig másfél-éves és máris öregkutyakedvű. Ezt bizonyára az apjától örökölte, mert az anyja, a Mórioz, még öreg korában és betegsége napjaiban is kedves volt és vannak emberszemek, a melyek nem tudnak annyi lélekkel nézni, mint a hogy az ő szemei tudtak. A Czitrom is adott már az idén kölyköt, de az példátlanul rossz volt. Abban nem volt semmi az öreg anyja véréből, de az anyja rosszasága megvolt benne duplán. Egészen farkastermészete volt, föltámadt benne az ősi vad vér. Még egészen kölyök volt, mikor már nagyon sok esirkét széjjeltépett, mignem agyonlötte a kapás. Ettől nem sajnálta sem a szándékot, sem a puskaport.

És most már este is van. A semjékről bejönnek a buböczék vizet inni. Oly komolyan jelennek meg e nagyszarvu, testes állatok, hogy a kotlás tyukok hangos lármával hívják össze az apróságot és a macskák ijedve futkosnak előlük. Csak a Czitrom, a farkasvérű Czitrom rohan elő a kutyaházból, hogy nekik menjen, mert az jól esne neki, ha egy kis meleg, vérző husba márthatná a fogait.

De a láncza rövid és erős.

Az ugatásra nagy, fekete szemük pillája meg sem rebben . . .

---

## ÁLLATVÉDELEM.

---

— **Hasznos madarak védelme.** Valahára történt valami a mi szegény kis szárnyas trubadurjaink érdekében is; — a mit oly régóta sürgetünk s a minek az elérése végett annyit agitáltunk. A hasznos madarak kivétetnek immár a „vogelfrei“ állapot veszedelme alól. *Darányi* földművelésügyi miniszternek köszönhetjük ezt, a ki a mezőrendőrségi törvény alapján rendeletileg intézkedett a hasznos madarak védelme dolgában. A rendelet felsorolja azokat a madarakat, a melyeket ezentul nem szabad derüre-borura fogdosni, öldösní, pusztítani, a melyek fészket nem szabad szétrombolni sem tojásaikat elszedni. Hogy az éneklők legtöbbje ide tartozik, az természetes. Pacsirta, fülemüle, kenderike, esiz, tengelicz, rigó, stb. szabadon, bátran félelem nélkül röpködhet ezentul mezeinkben és erdeinkben, melyiknek hol van a hazája. Csakis hatósági engedélylyel

szabad ezentul ilyen madarat fogni, tojasát, fészket elszedni s így is csak tudományos célra és korlátolt számban (tiznél többet nem) sőt korlátolt idő alatt, minthogy az engedély tizennégy napnál többre nem terjedhet. Postán, vasuton, gőzhajón csakis szállítási engedélylyel szabad szállítani a hasznos madarakat. Az engedély minden idevágó fajtáját a szolgabíró, városokban a polgármester, esetleg a tanács adja. A kik vétének a rendelet ellen, azokat megbüntetik. Ezt az okos és bölcs rendeletet minden községben kihirdetik s a mezőőröket külön kioktatják rá. Az ellenőrzés pedig erdőőrnek, utféntartási személyeknek, minden ilyen hatósági személynek egyaránt joga, sőt kötelessége. Hogy a földmivelésügyi miniszter e rendeletét kivált erdész- és gazdakörökben a legnagyobb tetszéssel fogadják, az bizonyos. De így fogadja azt az egész művelt közönség is, a melynek van érzéke az iránt, hogy megtudja itélni, mily megbecsülhetetlen a hasznos madarak rovarpusztító munkássága.

— **El a szemellenzőkkel!** A bécsi állatvédő egyesület már évek óta igyekszik a fuvarosok figyelmét a lovak szemellenzőjére, erre a valóságos kinzó szerszámra terelni. De még csak kísérletet is nagyon kevesen tettek ez irányban a fuvarosok. Hogy a szemellenzők a lónak nyugodt járását okozzák, vagy épen hogy a bokrosodást meggátolják, az csak mese, a mi a ló természetének és szokásainak nem ösmerésén alapszik és semmivel sem indokolható kinzás. Ellenkezőleg félelmet idéznek elő, bizonytalan, tapogatózó járást és még jobban fokozzák különösen csikóknál a megbokrosodás és elragadás hajlamát. Ez természetes is, mert a mint a ló nem láthat meg minden idegen tárgyat, nem ismerheti meg a különféle zörgések, zajok okozóját, mivel szemei el vannak zárva a külvilágtól, félelme szükségképen csak nőni fog és végül szokásszerű bokrossággá fog elfajulni. A szemellenzők megakadályozzák a kocsinak közvetlen személyes, úgyszólván morális befolyását a lovakra, hiányozni fog kettőjük közt a szükséges személyes összeköttetés. Lovak, melyek a kilátásban meg vannak akadályozva nem képesek kormányzójuk intézésére, adott jelérefigyelni és arra reagálni. Ezért kell sokkal többször az ostort használni, minek következtében idegesek lesznek az állatok és nem mennek olyan vigan. Ha látnák az ostort, sokszor annak mutatása ugyanazt a hatást érné el, mintha tényleg megérik és ha az-

tán csakugyan használják. nem fognak úgy megijedni és ugrálni, mint ahogy azt most sokszor látjuk. De az ellenző sokszor nemcsak alkalmatlan, de valósággal kinzó szerszám. A ló szemalkata nem olyan, hogy a látást előre lehetne szorítani s ez által a szemet természetellenes helyzetbe lehetne hozni, ellenkezőleg, a minden oldalra való látásra van berendezve és ezt a természetes látóképességet mintegy rossz pápaszemmel mesterségesen befolyásolni, az bizonyára állatkinzás, a minék még hauzna sincs. De a szemellenzők gyakran a szembajok előidézőiként is hatnak. Hidegben és szél ellen hajtva valóságos szélfogók. Léghúzam, porcsapadék az ellenzők és szem közé szorúlhatnak, ami izgatóan hathat a szemre és gyuladásokat, katarrust, sőt megvakulást is okozhat. Sokan nem is tudják, milyen nagy részük van a szemellenzőknek a lovak gyakori szembetegségeinél és megvakulásainál. („Landwirthaftliche Zeitschrift.“) *É E.*

## ÁLLATVILÁG.

**Az ember és a vadállat.** Általánosan azt hiszik, hogy ha a szabadon élő vadállatok embert látnak, azonnal megrohanják és marcangolják. Ezzel ellentétben Afrika és India vadászai azt állítják, hogy az oroszlanok, tigrisek és elefántok a legtöbbször nem mutatnak ellenséges hajlamot az emberek iránt. A *Forest and Stream* című amerikai újság érdekes adatokat közöl most e kérdésre vonatkozóan Walls természetbuvár tapasztalatai alapján.

Walls szerint a farkas csak akkor támadja meg az embert, ha éhes, vagy ha kicsinyeit bántják. A legtöbb esetben menekül az embertől, még a gyermek elől is. Walls maga is találkozott egyszer egy farkassal, a melyik elmenekült élőle. Coloradoban egy fiatal leány haladt az erdőben, a mikor egy farkassal találkozott, a mely nyugodtan állott. A leány el akarta hajtani az utból. Felkapott e végből egy követ és megdobta vele a farkast, mely azonban most már rávetette magát a leányra és megsebesítette őt. A medve csak a legritkább esetekben támadja meg az embert. A puma sem támad emberre, ha nem érzi magát veszélyeztetve. Egyszer éjjel egy vándor hátára ugrott a puma, mire ez hátrafordulva felkiáltott és erre az állat elmenekült. A vadállatok csak akkor támadnak, ha kinzó éhség gyöttri őket és ha kicsinyeiket veszélyben lát-

ják. A chicagói egyetemnek egyik orvostanára azt állítja, hogy a csörgökigyó nem harapja meg az embert, ha nem háborgatják, vagy nem piszkálgatják. És így viselkedik a legtöbb állat.

**A madarak veszetsége.** Ismeretes, hogy a veszetség főleg a kutya és macska betegsége ugyan, de az ember és valemennyi emlős állat is megkaphatja. A statisztikai adatok bizonyítják, hogy a veszetséget leggyakrabban — az összes eseteknek körülbelül 90%-ában — az eb terjeszti s közvetlenül utána a macska következik, amely az összes eseteknek körülbelül 80%-ában forrása a fertőzésnek. Az így fenmaradó 20% azután a többi emlős állat között oszlik meg, amelyek közül sorrend szerint a szarvasmarha, a sertés és a juh, az erdő vadjai közül pedig a farkas és a róka az, mely a veszetségnek leginkább terjesztője. Sőt az erdő vadjai között néha valószínű veszetségi járvány keletkezik. Ilyet észleltek például 1822-ben Németországban a rókák; 1886—87-ben pedig a Richmond-park dámszarvasai között, amikor 1200 dámvad közül 264 pusztult el a veszetségben. A mi a madarakat illeti, róluk már régebben vitatkoznak a tudósok, vajjon a veszetség vírusával fertőződhetnek-e. Züri már 1882-ben közölte, hogy a veszett kutya marta madarak egy része a marás után átlag 6 hét múlva (kivételesen több hónap múlva) betegedik meg veszetségben. A madarak ilyenkor igen élénkké, izgatottá válnak, hangjuk rekedtes, nagyokat ugranak és más állatokat, sőt az embert is megtámadják, megcsipik. Ezt az izgatottsági szakot csakhamar (átlag huszonnégy óra múlva) benuulás követi, mely két-három napig tartván, az állat halálát okozza. A kérdés tisztázása végett megkísérelték, hogy a madarakat a veszetség vírusával mesterségesen fertőzzenek. Pasteur úgy nyilatkozott, hogy nem bizonyos, vajjon a tyúk veszetséggel fertőzhető-e. Végre Gibier vizsgálataiból 1884-ben kétségtelenül kiderült, hogy a madarak is megkaphatják a veszetséget és ki is gyógyulhatnak belőle. Gibier vizsgálatait újabban Bécsben, Paltauf tanár szerotherapeutikai intézetében megismételték. A kísérleteket Kraus és Clairmont különféle madarakon végezte és szintén megállapította, hogy a madarak tényleg megkaphatják a veszetséget. Idősebb galambok nem fogékonyak a veszetség iránt, a veszetség vírusával sikerrel nem fertőzhetők; a fiatal galambok ellenálló ereje csekélyebb, mert olykor megkapják a veszetséget. Megkapja a veszetséget a mesterségesen fertőzött lud, tyúk és bagoly is; betegségek lefolyása ugyanolyan, mint a galambé. A lud és a bagoly a fertőzés után több-

nyire két hét múlva betegedik meg a veszettségben. Hasonlóképen hosszan tart a madarak kitört veszettsége is; az emlős állatok, ha a veszettség kitört rajtuk, átlag 2—3 nap alatt elpusztulnak; a madarakon e betegség 14 napig, sőt hetekig is eltart és elég gyakran gyógyulással végződik. A nevezett buvároknak sólyomféléit és varjakat nem sikerült veszettséggel fertőzniök; ezek a veszettséggel szemben tehát nem fogékonyak.

**Különös szemű halak.** *Makarius Soleem* csodálatos halakat fedezett föl. A város közelében források fakadnak, melyek később egyesülve, a Hasbani folyót képezik. Nevezet ott különböző halfajokat talált, melyek mindegyikénél a szemnek elkorcsosulását tapasztalta. Ott különböző természetű csoportot különböztetett meg a szemek képződését illetőleg és pedig melyeknek két nagy kiálló szemük, melyeknek egy rendes és egy kiálló, továbbá melyeknek két és pedig úgy a nagyságban, mint a fejlődésben abnormális szemük és végül, melyeknek egy normális és egy teljesen elkorcsosult szemük volt. A kérdéses vízfolyástól alig 100 lábnyira két barlang létezik és valószínű, hogy eme csodálatos halak ebben ivnak és hogy e barlangokban uralkodó sötétség okozza a szem jelzett elkorcsosulását. Meg kell jegyeznünk, hogy a környék egyéb vizeiben élő halak látási szerve teljesen normális és azok elkorcsosulása esakis kizárólag egy vízfolyásra, illetőleg az abban élő halaknak mintegy egy negyedére szorítkozik. A patak vize hideg és meglehetősen tiszta. Néhány nagyon kiálló szempárral bíró hal testének és szemének színe sötét, mely utóbbiak, a halak mozgásából következtetve, alig, vagy teljességgel nem bírnak a világosság iránt érzékkel. Végül a végzett kísérletek alapján megállapították, hogy az egy normális és egy abnormális szemmel bíró halak az utóbbival jóval kevésbé látnak, mint a normálissal.

**Medve-nyíl.** Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek Szebenmegyében, a 2544 m. magas „Negoi” hegységen van egy menháza, mely élelmi-szerekkel is el van látva s november 17-ig rendszeren mindig nyitva áll. A múlt évben ezen a napon az „Erdélyi Kárpát-Egyesület” szebeni fiókjának több tagja kirándult a menházba s akkor alkalmuk volt megfigyelni, hogy egy magára hagyott közeli pásztor kunyhóba egy medvecsalád miként rendezkedett be, nyilván a küszöbön álló tél elől. A család 3 tagból állott: egy roppant nagy anyamedve és két már szépen fejlett bocsból. A kan medve nyilván rablási kalandon volt s hogy vajjon hazatér-e, a turisták nem bírták bevárni, mert délután haza indultak. Alig érkeztek azonban a hegy-

ség lábához, egy vadásztársaságra bukkantak, mely éppen az állatok elejtett két kapitális kan medvében gyönyörködött. Nyilván ezek egyike lehetett a családfő. A vadászok szerint a Negroi alján tartott hajtóvadászaton hét medve volt a hajtásban. Egybehangzó hírek szerint rég nem volt annyi medve Szebenmegyében mint az idén.

**Pusztuló állatok.** A vadállatok pusztulása a műveltség terjedése következtében Észak-Amerikában nagyon szembetűnő. Kanadában a régebben elterjedt erszényesek közül ma már csak az opossum maradt meg. Az északi részekben az utóbbi pár évtized alatt két híres madár pusztult ki: a nagy buvár madár, mely különösen Uj-Fundland és Labrador környékén tartózkodott s a gyönyörű dunna-kacsa, melyből egyik legutolsót 1852-ben ölték meg a halifaxi öbölben. A nagy emlősök között az amerikai dámszarvas és bölény elpusztulása jóformán csak évek kérdése; míg még 1877-ben is száz-ezernél több bölényt ölték meg, most már arról gondoskodnak, hogyan lehessen ezen állatok utolsó példányait külön rezervált vadászterületen megmenteni.

**Állat-statisztika.** Az állatvilágban eddig a tudósok 366,000 fajt különböztetnek meg, melyből 230,000 fajta a rovarokra jut. Emlős faj 2,500, madár 12,500, hal 12,000, hüllő 4,400 ismeretes. A puhányokhoz 50,000 tartozik.

**Legnagyobb hal.** A utóbbi husz esztendő alatt horogra került legnagyobb hal kétségtelenül az a hatszáz angolfontos fűrészhál volt, melyet *Hofe* amerikai tarpon-halász *Florida* partján a tengerből fogott. *Ward Rowland* természetbuvár, ki ennek a szerencsés fogásnak szemtanuja volt. figyelemmel kísérte, hogy mikép került horogra. A küzdelem körülbelül egy és fél óráig tartott és mindaddig, míg két szeme között a fejére egy hatalmas ütést nem mértek, nem lehettek urai a zsákmánynak. A tarpon-halászat igen nagyfontosságú sport, mely azonban egyszersmind igen veszedelmes is. Megtörtént, hogy a halászt egy ily horogra került 155 fontos hal egy sötét, viharos éjszakán 6 angol mérföldre hurczolta keresztül-kasul a tengerpart mentén, mielőtt a halász hatalmába kerithette volna. A tarpon-halászat kis csónakokról történik és nem ritka eset, hogy a nagy hal, mely horogra került, átugorja a csónakot és ilyenkor, ha a horgászó hirtelen ki nem tud térni, igen könnyen megesik, hogy kiszorul a csónakból.

### 1901. évre tagsági díjukat újabban befizették:

Gróf Klebersberg Béláné Kolozsvár.....	2 kor.
Báró Szentkereszty Zsigmondné Kolozsvár.....	2 „
Dr. Nicora János tanár Lőcse.....	2 „

**Virányi István,**  
az egylet pénztárosa.